

Харківський інститут
соціальних досліджень

Координатор проектів
ОБСЄ в Україні

БЕЗПЕКА ЖИТЕЛІВ ДОНЕЦЬКОЇ ТА ЛУГАНСЬКОЇ ОБЛАСТЕЙ: СИТУАЦІЯ, ФАКТОРИ, ОСОБЛИВОСТІ

(щорічний соціологічний моніторинг)

Харків 2017

Видано за підтримки Координатора проектів ОБСЄ в Україні. У цій публікації висловлено виключно погляди автора. Вони не обов'язково відображають офіційну позицію Координатора проектів ОБСЄ в Україні.

Автор: к.соц.н. Кобзін Д. О.

БЕЗПЕКА ЖИТЕЛІВ ДОНЕЦЬКОЇ ТА ЛУГАНСЬКОЇ ОБЛАСТЕЙ: СИТУАЦІЯ, ФАКТОРИ, ОСОБЛИВОСТІ (щорічний соціологічний моніторинг)/
Д. О. Кобзін.- Харків, ХІСД, 2017. — 52 с.

Аналіз ситуації з безпекою місцевих громад Донецької та Луганської областей є актуальним в умовах збройного конфлікту на сході України. Увазі читачів пропонуються результати щорічного моніторингового дослідження, де розглянуті питання довіри до державних інститутів, оцінка їх роботи, складові відчуття безпеки та їх динаміка, повсякденні проблеми жителів, які впливають на нього, а також готовність самого населення брати участь у забезпеченні правопорядку в своєму населеному пункті.

Публікація стане у нагоді представникам правоохоронних органів, органів безпеки, військовим, громадським активістам та всім, кого цікавлять проблеми розбудови миру в Україні.

© Харківський інститут соціальних досліджень, 2017 р.

© Кобзін Д.О. 2017 р.

ЗМІСТ

5	Методологія
5	Обґрунтування вибіркової сукупності
7	Загальні висновки дослідження
11	Безпека та її складові
28	Довіра до державних інститутів та оцінка їхньої роботи
38	Повсякденні проблеми, що впливають на відчуття безпеки
40	Готовність брати участь у підтримуванні безпеки
45	Особливості взаємин населення зі збройними силами України

Безпека залишається ключовим питанням для сотень тисяч громадян України, що мешкають у районах, охоплених військовим конфліктом, який спалахнув унаслідок російської агресії на сході України. Фаза «гарячого конфлікту», яка призвела до великих людських втрат, пошкодження або навіть знищення інфраструктури в регіоні та переміщення майже мільйону осіб, зараз припинена, але безпекова ситуація для громад, які проживають у регіоні, залишається напруженою. Не в останню чергу це пов'язано з тим, що представники громад, як і рік тому, не залучені до системної роботи з планування й гарантування безпеки, а дії різних інститутів та організацій у регіоні часто не узгоджені між собою та не завжди виходять з інтересів громад. Саме тому, вивчення сучасних проблем, думок, побоювань та очікувань місцевого населення є обов'язковим кроком до планування дій, спрямованих на будівництво сталого розвитку регіону.

З огляду на це, Харківський інститут соціальних досліджень продовжує проводити незалежне соціологічне дослідження, що вивчає основні побоювання й очікування жителів обраних областей у сфері безпеки; взаємини з інститутами, які відповідають за безпеку, та оцінює їх ефективність. Ці дані є важливими для побудови стратегій взаємодії на шляху створення безпечних громад у регіоні.

МЕТОДОЛОГІЯ

Дослідження було спрямоване на розв'язання таких завдань:

- виявити основні побоювання й очікування жителів у сфері безпеки, в областях, що охоплені конфліктом;
- вивчити довіру населення до державних та суспільних інститутів в областях, що охоплені конфліктом;
- отримати уявлення про чинники, що впливають на безпеку в різних громадах в областях, що охоплені конфліктом;
- вивчити взаємини з інститутами, які гарантують безпеку, оцінити їхню ефективність в областях, що охоплені конфліктом.

Для досягнення поставлених завдань протягом серпня-жовтня 2017 року було проведено соціологічне опитування 800 респондентів у областях, охоплених конфліктом (Луганська, Донецька), у районах, підконтрольних українській владі.

Дослідження проводилось методом особистого (face-to-face) інтерв'ю.

ОБҐРУНТУВАННЯ ВИБІРКОВОЇ СУКУПНОСТІ

Вибіркова сукупність опитування становить 800 осіб — 400 осіб у підконтрольній українській владі частині Донецької області та 400 осіб у підконтрольній українській владі частині Луганської області. Загалом

вибірка репрезентує доросле населення кожної області (віком понад 16 років). Вибірка є пропорційно стратифікованою за типами населених пунктів у кожній області — обласний центр, міста, СМТ, села. За типом побудови вибірка є триступеневою, комбінованою — випадковою на щаблі відбору населених пунктів і початкових адрес для маршрутів опитування, із квотним скринінгом на щаблі відбору респондентів у домогосподарствах. На першому щаблі здійснюється рандомізований добір населених пунктів (кластерів) окремо в кожній зі страт з імовірністю, пропорційною розміру кластера. На другому щаблі здійснюється добір адрес (вихідних точок маршруту). Добір респондентів на останньому щаблі здійснюється згідно з квотами, які відтворюють статеві-вікові пропорції населення окремо для кожної області і типу населеного пункту (міські поселення, сільська місцевість).

Статистичні помилки з імовірністю 95 % не перевищують:

2,5 % для показників, близьких до 50 %;

2,1 % для показників, близьких до 25 % чи 75 %;

1,5 % для показників, близьких до 10 % чи 90 %;

1,1 % для показників, близьких до 5 % чи 95 %;

0,5 % для показників, близьких до 1 % чи 99 %.¹

Параметри вибіркової сукупності загалом відбивають модель генеральної сукупності і відповідають вимогам репрезентативності, що дозволяє поширити висновки дослідження на населення у районах опитування (ті, що перебувають під контролем України) обраних областей, старших за 16 років.

---

1   Статистичні помилки без урахування дизайн-ефекту вибірки.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ ДОСЛІДЖЕННЯ

- **Загалом жителі регіону стали почуватися безпечніше. Це частково пов'язано зі змінами погроз у регіоні, зменшенням інтенсивності бойових дій, а частково — з особливостями переходу регіонів до відбудови.** Майже на третину зросла кількість респондентів Донецької області, які вважають, що безпекова ситуація за рік покращилася. Також безпечніше стали почуватися 40,8 % опитаних у Луганській області, але це зменшення порівняно з 2016. Сьогодні жителі як Донецької, так і Луганської областей найбільше відчують небезпеку під час перетину блок-постів. На другому місці за небезпечністю для жителів є відвідування іншого населеного пункту. Спираючись на дані дослідження, можна впевнено говорити, що серед мешканців Луганської області взагалі зросла кількість таких, що почували себе небезпечно у будь-яких локаціях саме у світлий час доби.
- **Комбінація факторів, яка склалась у регіоні, а саме — зменшення кількості населення, велика контрольованість автошляхів, стабільність у складі військових, відбудова місцевої поліції — поступово призвели до зменшення злочинності, спрямованої проти особи та майна.** Так, кількість осіб, які ставали жертвами або свідками злочинів протягом року, зменшилась як у Луганській, так і в Донецькій області. Також поменшало таких, чиї родичі або друзі ставали жертвами злочинів.
- **У той же час, із поступовим зменшенням побоювань військових дій зростає занепокоєність стати жертвою злочинності. Люди відчують тривогу, стали більше побоюватись стати жертвами деяких злочинів.** Так, у Донецькій області зросла кількість громадян, які побоюються крадіжок та пограбувань. Мешканців Луганщини

стали більше непокоїти несправедливі звинувачення з боку силових структур та здирництво. Ці побоювання лише частково відображають досвід мешканців регіону. Ключовими викликами для них усе ще залишаються такі, що пов'язані з конфліктом (найбільше людей усе ще лякає можливість активізації бойових дій поблизу їхнього населеного пункту), або з подоланням наслідків конфлікту (проблеми з водою та електропостачанням). У той же час, зменшення інтенсивності бойових дій, стабілізація дислокацій та зростання контролю за діями військових призвели до позитивного результату — жителі обох областей практично не стикалися з мародерством, здирництвом та фізичним насильством з боку військових та поліції. Щодо відмінностей у інших загрозах, із якими безпосередньо стикалися жителі цих областей, то жителі Донецької області частіше стають жертвами крадіжок з будинків/квартир та обстрілів. Мешканці Луганщини стають жертвами образ та принижень та іншими проблемами при перетині блок-постів.

- **Фактором, що викликає занепокоєння та має важливий вплив на безпекову ситуацію в регіоні, є те, що порівняно з 2016 роком у регіоні зброя стала ще більш доступною.** У Донецькій області кількість таких, хто відповів, що «дістати або купити зброю легко», або «дуже легко» — збільшилась на 17 %, а у Луганській області на 9,4 %. Причому до традиційних мотивів мати зброю «для захисту майна» або «своїєї сім'ї» додаються такі як «для можливого продажу» (Луганська область) та «задля можливої участі в бойових діях», «скоєння злочинів», «заради цікавості та бажання постріляти» (Донецька область).
- **Мешканці регіону прагнуть стабільності та сталого розвитку. Фактично вони готові довіряти кожному, хто тим або іншим чином може гарантувати це. Саме тому вони стали більше довіряти соціальним інститутам та інститутам влади, з якими вони стикаються у**

повсякденному житті. Так, у Донецькій області найбільше довіряють церкві, громадським та волонтерським організаціям, збройним силам та в певному ступені — місцевій владі. У Луганській області армія та місцева влада мають дещо менший рівень довіри. У той же час довіра до органів центральної влади (Президент, Верховна рада, Кабмін) в регіоні є критично низькою та продовжує знижуватис.

- Говорячи про те, чия якість роботи відіграє найбільшу роль у гарантуванні безпеки, респонденти, як і рік тому, виділяють МНС (ДСНС). Разом з тим, за рік у регіоні суттєво зросла кількість опитаних, які довіряють поліції та які звернуться до неї в тому випадку, якщо стануть жертвами або свідками злочину.
- **Серед усіх проблем, які турбують мешканців регіону, найбільш важливими є ті, що пов'язані зі стабільністю та можливістю вирішити повсякденні проблеми. Серед них найважливішою залишається недостатня кількість робочих місць.** Особливо гострою вона є для жителів Луганської області, а у Донецькій області її гострота дещо зменшилась за рік. Крім цього, обидві області потерпають від росту алкоголізму та наркоманії. Також у Донецькій області більш наявні труднощі, пов'язані з доступом до медичних послуг, води, а в Луганській області — із транспортом та електропостачанням. Менше за все жителів усіх областей хвилювали проблеми отримання освіти та малої поширеності українських засобів масової інформації у місці їхнього проживання.
- **Дослідження показало, що активність самих жителів регіонів щодо підтримання безпеки в їхніх населених пунктах зростає, але дуже повільно.** Також помітне зменшення ролі армії як агента безпеки у Донецькій області, хоча, враховуючи особливості ситуації, що склалася в регіоні, для безпеки їхніх жителів присутність вій-

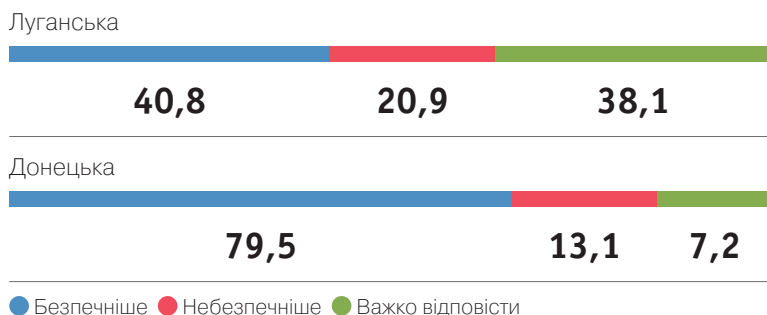
ськових залишається важливою. Місцеву владу частина людей також сприймає як важливого агента з гарантування безпеки, і дослідження показує, що її роль зростає у Луганській області. Згідно з даними опитування, розв'язанням конфліктних ситуацій, які виникають за місцем проживання респондентів, у більшості випадків займається поліція або сама громада.

- Картина проблем та недоліків армії, на які вказують мешканці області, дещо змінилась за рік. Якщо у 2016 в обох областях на першому місці були корупція, хабарництво, вимагання грошей, зловживання алкоголем та навіть агресивність щодо місцевого населення, то у 2017 серед ключових недоліків залишилось лише зловживання алкоголем та безкарність військових. У Луганській області зменшилась кількість осіб, що незадоволені брутальною поведінкою військових на блокпостах та зростанням злочинності, пов'язаним із військовими. У той же час жителів Донецької області ще турбує невинуватене застосування військовими фізичної сили та зростання злочинності в населених пунктах, пов'язане з військовими.

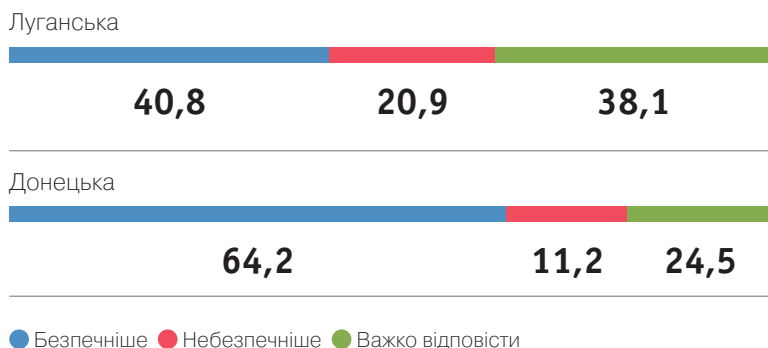
БЕЗПЕКА ТА ЇЇ СКЛАДОВІ

Особисте відчуття безпеки є досить складним показником, який, з одного боку, формується з багатьох складових, що наповнюють повсякденне життя мешканців регіону, а з іншого боку — чітко показує, що вони відчують. Більшість респондентів Донецької області (79,5 %) зазначили, що ситуація покращилася. Це майже на третину більше, ніж у 2016. Також безпечніше стали почуватися 40,8 % опитаних у Луганській області, але кількість таких — навпаки, на третину зменшилась (рис. 1). Певною мірою, це пов'язано зі зменшенням загрози розгортання активних бойових дій у регіоні, а частково — з поступовим переходом регіону до відбудови. Однак, оцінюючи минулі 12 місяців, 13,1 % опитаних Донецької та 38,1 % Луганської областей не змогли чітко відповісти, чи змінилася ситуація з безпекою. А кожен п'ятий у Донецькій та 13,1 % у Луганській областях зазначили, що їхнє життя стало небезпечнішим.

Рис. 1. Розподіл відповідей на питання «Наскільки ситуація з безпекою для вас особисто змінилася за останні 12 місяців?» (у % до тих, хто відповів)

У своїх прогнозах того, як зміниться ситуація з безпекою протягом наступних 12 місяців, мешканці регіону стали набагато оптимістичніші, ніж у 2016 році. Так, згідно з даними опитування, 40,8 % у Луганській та 64,2 % у Донецькій областях вважають, що наступного року їхнє життя стане безпечнішим. Кількість тих, що очікують на погіршення безпекової ситуації, стала дещо меншою та становить 20,9 % у Луганській та 11,2 % — у Донецькій.

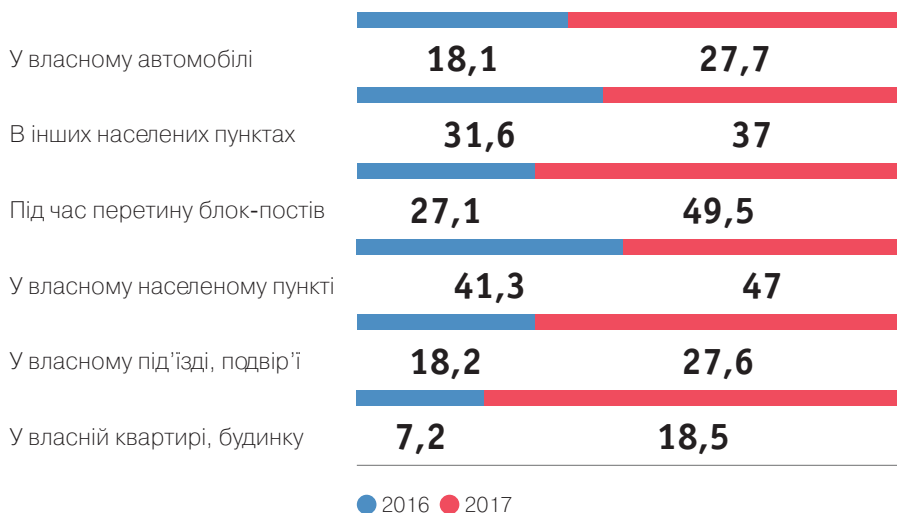

Рис. 2. Розподіл відповідей на питання «Як ви вважаєте, наскільки ситуація з безпекою для вас особисто зміниться протягом наступних 12 місяців?» (у % до тих, хто відповів)

За результатами дослідження, відчуття небезпеки в різних локаціях дещо змінилось за 12 місяців (рис. 3). Сьогодні жителі як Донецької, так і Луганської областей найбільше відчують небезпеку під час перетину блок-постів. На другому місці за небезпечністю для людей є інші населені пункти. Цілком природно, що найменше опитані відчують небезпеку у власному автомобілі та у власній квартирі, будинку. Але ж треба зазначити, що кількість тих, кому незатишно навіть удома, серед мешканців Луганської області зросла та сягнула 18,7 %. Спираючись на дані дослідження, можна впевнено свідчити, що серед мешканців Луганської області взагалі зросла кількість таких, що почують себе небезпечно у будь-яких локаціях у світлий час доби.

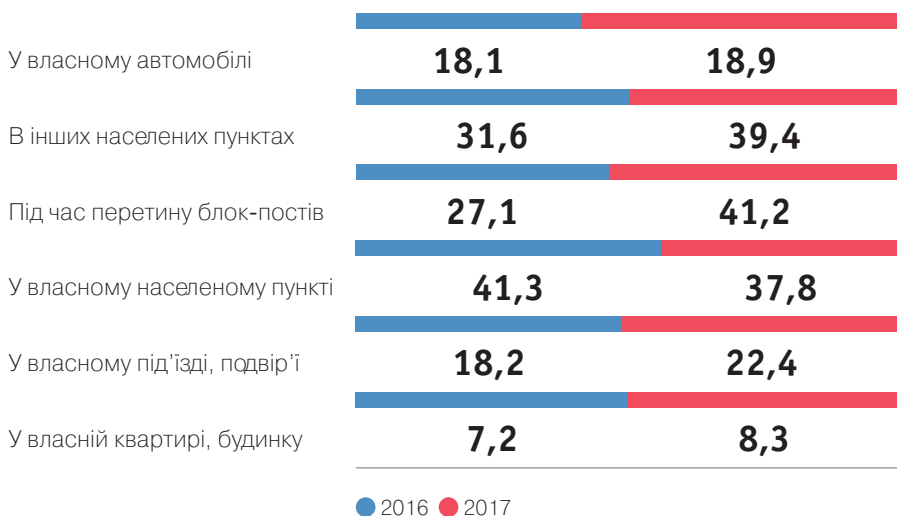

Рис. 3. Відчуття небезпеки жителями Донецької області у різних локаціях у світлий час доби (у % до тих, хто відповів)

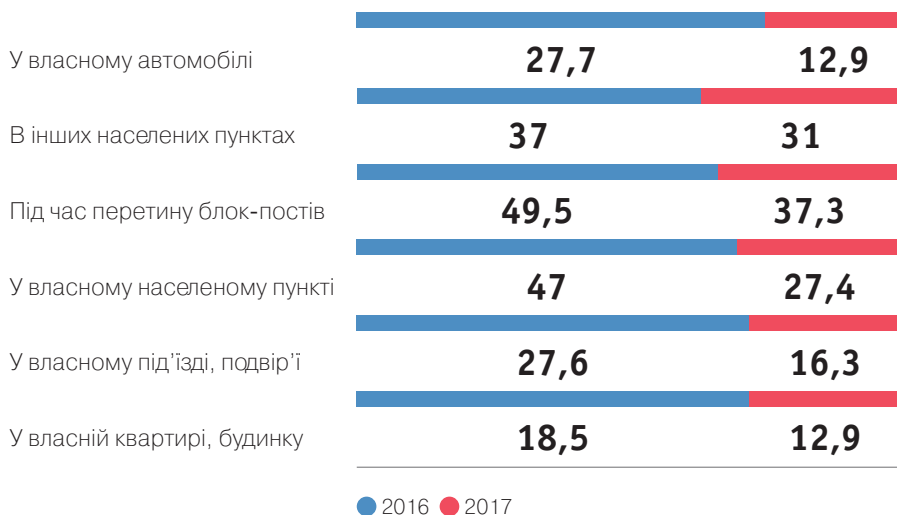

Рис. 4. Відчуття небезпеки жителями Луганської області у різних локаціях у світлий час доби (у % до тих, хто відповів)

Як і рік тому, відчуття небезпеки людей значно зростає в темний час доби (рис. 5 — 6). Слід відзначити зростання побоювань серед населення Донецької області, особливо під час перетину блок-постів — до 41,2 %. Ситуація у Луганській області — геть інша. Хоча відчуття небезпеки на блок-постах залишилося на першому місці, кількість людей, які на це вказують, зменшилась суттєво (на 12 %). Крім того, мешканці Луганщини стали набагато спокійніше почуватись у власних населених пунктах — відчуття небезпеки у нічний час зменшилось за рік майже вдвічі (до 27,4 %).

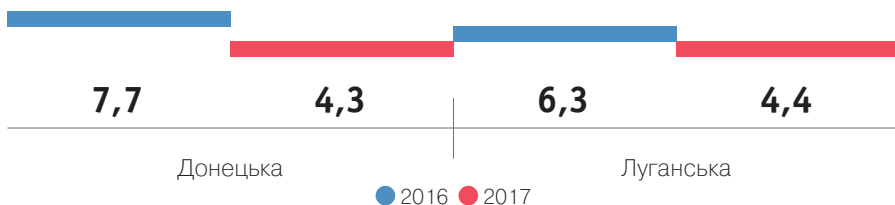
Рис. 5. Відчуття небезпеки жителями Донецької області у різних локаціях у темний час доби (у % до тих, хто відповів)

Рис. 6. Відчуття небезпеки жителями Луганської області у різних локаціях у темний час доби (у % до тих, хто відповів)

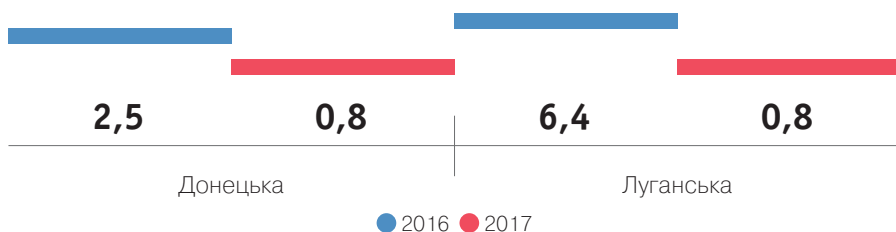
Злочинність залишається ключовим фактором, який впливає на безпеку громади, тому те, наскільки часто жителі області ставали жертвами або свідками злочину, або мають серед родичів таких жертв, також є показником безпеки в регіоні.

До 2016 свідками злочину ставали 7,7 % жителів Донецької області та 6,3 % — Луганської (Рис. 7). 12 місяців потому ситуація дещо покращилась — в обох областях свідками злочину ставало близько 4 % мешканців.

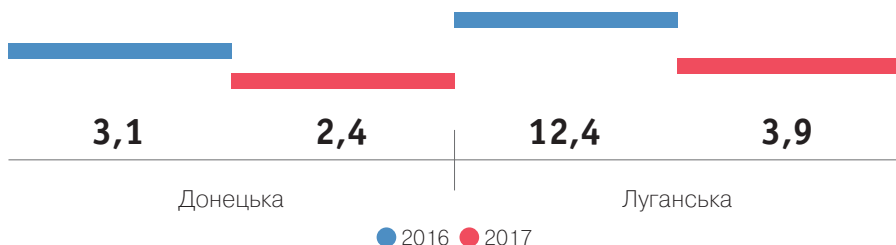
Рис. 7. Розподіл відповідей жителів Донецької та Луганської областей, які ставали або не ставали свідками злочину протягом останніх 12 місяців (у % до тих, хто відповів)

Покращання ситуації підтверджується ще й тим, що зменшилась кількість опитаних, хто ставали жертвами злочинів. Найсуттєвіше зменшення в Луганській області — з 6,4 % до 0,8 %. У Донецькій області — з 2,5 % до 0,8 % (рис. 8).

Схожа тенденція спостерігається щодо респондентів, чії родичі ставали жертвами злочинів протягом останніх 12 місяців.

Рис. 8. Розподіл відповідей жителів Донецької та Луганської областей, які ставали або не ставали жертвами злочину протягом останніх 12 місяців (*у % до тих, хто відповів*)

Рис. 9. Розподіл відповідей жителів Донецької та Луганської областей, родичі яких ставали або не ставали жертвами злочину протягом останніх 12 місяців (*у % до тих, хто відповів*)

Важливим показником для планування та оцінювання роботи правоохоронних органів у населених пунктах є те, наскільки жителі побоюються тих чи інших загроз (табл. 1).

Так, у жителів обох областей найбільше побоювання викликає можливість активізації бойових дій поблизу їхнього населеного пункту. У той же час кількість жителів Луганської області, які занепокоєні цією загрозою, дещо зменшилась (із 78 % до 64,5 %). Також, значна кількість опитаних занепокоєна можливістю обстрілу їхнього населеного пункту (53,1 % у Донецькій та 58,2 % у Луганській). Слід відзначити, що в Донецькій області зросла кількість громадян, занепокоєних крадіжками (49,1 %) та пограбуваннями (42,7 %). Серед проблем, які протягом останнього року стали більше непокоїти мешканців Луганщини, — несправедливі звинувачення з боку силових структур (37,4 %) та здирництво (28,3 %).

**Таблиця 1. ПОБОЮВАННЯ ЖИТЕЛІВ ДОНЕЦЬКОЇ ТА ЛУГАНСЬКОЇ ОБЛАСТЕЙ
ЩОДО РІЗНИХ ЗАГРОЗ** (у % до тих, хто відповів)

	2016	2017	2016	2017
Крадіжки зі своєї квартири, будинку	33,6	49,1	37,0	35,5
Проблем із водопостачанням у своєму населеному пункті	39,4	38,3	57,5	37,5
Проблем з електропостачанням у своєму населеному пункті	38,2	27,8	74,3	59,3
Обстрілу свого населеного пункту	69,0	53,1	73,0	58,2
Активізації бойових дій поблизу свого населеного пункту	73,0	76,0	78,0	64,5
Мін і снарядів, що не розірвалися	35,4	35,4	64,6	47,7
Мародерства	21,4	25,5	29,9	32,6
Пограбування на вулиці	29,6	42,7	39,8	33,4
Несправедливих звинувачень з боку силових органів	21,3	19,8	18,2	37,4
Здирництва	25,9	16,3	19,4	28,3
Фізичного насильства з боку військових, міліції	19,2	16,6	36,9	28,1
Незаконного обігу зброї	25,4	31,0	20,5	24,1
Терористичних актів	33,9	31,7	55,9	33,3
Стати жертвою образ, принижень	28,2	33,8	25,0	32,1
Проблем під час перетину блок-постів	14,7	17,7	20,3	25
Стати жертвою будь-яких злочинів узагалі	44,1	50,8	53,9	34,0

Дуже важливо порівняти побоювання з реальними загрозами, з якими стикалися опитані упродовж останніх 12 місяців (Таб. 2). Всупереч тому, чого побоюються люди, ключовими проблемами для них залишаються водо- та електропостачання. З проблемами з водопостачанням стикаються 47 % жителів Донецької та 69,3 % жителів Луганської областей. Жителі Луганщини частіше стикаються з проблемами з електропостачанням (79,7 %), але й 35,8 % респондентів Донецької області стикалися з ними також протягом останніх 12 місяців.

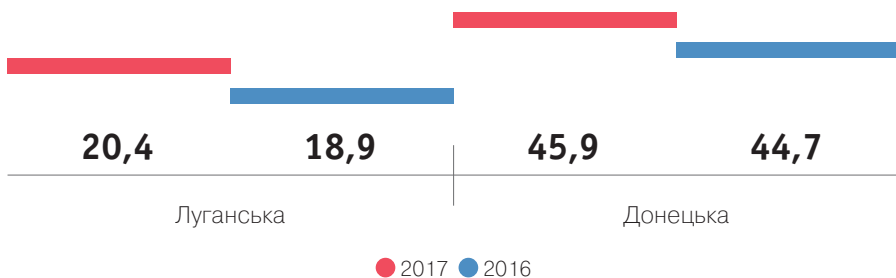
Якщо говорити про відмінності у загрозах, із якими безпосередньо стикалися жителі цих областей, то вони є доволі значущими. Так, жителі Донецької області набагато частіше стають жертвами крадіжок з будинків та квартир (12,4 %); обстрілів (21,5 %). Мешканці Луганщини частіше стають жертвами образ та принижень (12,2 %) та стикаються з проблемами при перетині блок-постів (7,8 %).

Найменше за 12 місяців жителі обох областей стикалися з мародерством, здирництвом та фізичним насильством з боку військових, поліції.

Таблиця 2. ЗАГРОЗИ, З ЯКИМИ БЕЗПОСЕРЕДНЬО СТИКАЛИСЯ ЖИТЕЛІ ДОНЕЦЬКОЇ ТА ЛУГАНСЬКОЇ ОБЛАСТЕЙ УПРОДОВЖ ОСТАННІХ 12 МІСЯЦІВ (у % до тих, хто відповів)

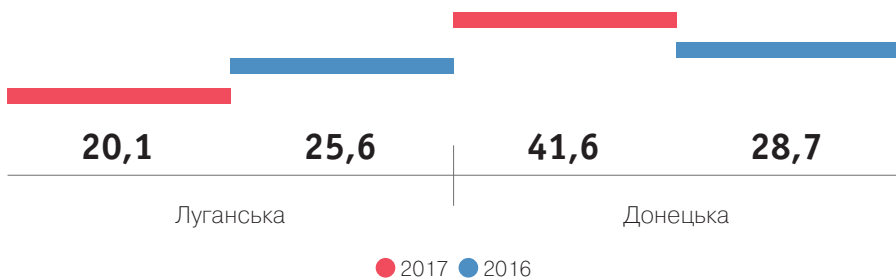
	2016	2017	2016	2017
Крадіжки зі своєї квартири, будинку	2,3	12,4	3,3	4,9
Проблем із водопостачанням у своєму населеному пункті	43,4	47,0	69,9	69,3
Проблем з електропостачанням у своєму населеному пункті	46,2	35,8	78,1	79,7
Обстрілу свого населеного пункту	37,4	21,5	17,5	13,4
Мін і снарядів, що не розірвалися	2,4	1,8	15,1	2,8
Мародерства	2,4	1,3	2,6	1,6
Пограбування на вулиці	0,9	3,2	1,0	3,5
Несправедливих звинувачень з боку силових органів	3,6	1,8	2,5	3,0
Здирництва	4,2	1,5	2	1,7
Фізичного насильства збоку військових, поліції	3,9	0,8	1,7	1,1
Незаконного обігу зброї	0,8	0	0,4	1,3
Терористичних актів	0,4	0	6,7	2,0
Стати жертвою образ, принижень	7,7	7,6	3,4	12,2
Проблем під час перетину блок-постів	14,6	3,49	6,0	7,8

Загрози, які існують для вразливих груп — жінок і дітей, протягом 12 місяців залишились (Рис. 10 — 11). Дослідження показує, що, як і в 2016 році, специфічних загроз для жінок більше в Донецькій області (45,9 %) (рис 1.10). У Луганській області на такі загрози вказав кожен п'ятий (20,4 %).

Рис. 10. Наявні загрози для безпеки жінок (у % до тих, хто відповів)

У той же час результати дослідження вказують на зростання загрози безпеці дітей у Донецькій області. Сьогодні порівняно з 2016 роком таку загрозу відчують на 13 % більше опитаних (41,6 %). Рівень загрози для дітей в Луганській області навпаки дещо зменшився — з 25,6 % до 20,1 %.

Рис. 1.11. Наявні загрози для дітей (у % до тих, хто відповів)

Викликає стурбованість, що порівняно з 2016 роком у регіоні стала більш доступна зброя (Таб.3). У Донецькій області кількість таких, хто відповів, що дістати або купити зброю легко або дуже легко, збільшилась до 33,1 % (+17 %). У Луганській області також збільшилась кількість таких відповідей до 15,2 % (+9,4 %).

Таблиця 3. НАСКІЛЬКИ ЛЕГКО СЬОГОДНІ ДІСТАТИ АБО КУПИТИ ЗБРОЮ У ВАШОМУ НАСЕЛЕНОМУ ПУНКТІ? (у % до тих, хто відповів)

		Важко відповісти	Дуже легко	Доволі легко	Можливо, але важко	Дуже важко	Неможливо
Донецька	2016	66,7	4,1	12,0	9,6	2,7	4,8
	2017	44,6	15,6	17,5	8,1	2,4	11,8
Луганська	2016	67,9	1,4	4,4	21,1	1,5	3,6
	2017	67,6	7,7	7,5	7,3	2,6	7,3

Згідно з результатами дослідження, протягом року відбулись певні зміни у думці людей щодо мотивів придбання зброї (Таб. 4). Серед респондентів Луганської області побільшало таких, хто вважає, що люди хочуть мати зброю для захисту майна (48,7 %), захисту своєї сім'ї (70,1 %) та можливого продажу (8,2 %). У той же час серед жителів Донецької області зросла кількість таких, хто вважає, що купівля зброї виправдана захистом себе і своєї сім'ї (55,4 %), можливої участі в бойових діях (13,3 %), скоєння злочинів (34,2 %), заради цікавості та бажання постріляти (11,9 %).

Таблиця 4. ЧОМУ, НА ВАШУ ДУМКУ, ЛЮДИ ХОЧУТЬ МАТИ ОСОБИСТУ ЗБРОЮ?
(у % до відповідей)

	Донецька		Луганська	
	2016	2017	2016	2017
Для впевненості в собі	26,2	23,2	38,4	32,3
Для захисту себе і своєї сім'ї	39,3	55,4	64,7	70,1
Для захисту майна	21,9	19,1	31,1	48,7
Для можливої участі в бойових діях	10,4	13,3	1,1	4,4
Для можливого продажу	10,6	11,3	5,3	8,2
Для скоєння злочинів	29,6	34,2	20,2	16,1
Заради цікавості, бажання постріляти	7,3	11,9	6,3	3,8
Інше	6,6	4,3	1,3	0,9

Згідно з результатами дослідження, поліція залишається ключовим інститутом, до якого звертатимуться люди в тому випадку, якщо стануть жертвами злочинів (табл. 5).

Слід відзначити певні зміни у намірах людей. Так, серед жителів Донецької області побільшало таких, хто готовий звернутися до поліції (89,5 %); до адвоката (9,1 %); до прокуратури (8,3 %). У той же час поменшало таких, що звернуться до військових, та таких, що не будуть нікуди звертатись. Серед жителів Луганської області також стало більше тих, хто буде звертатись до поліції (96,1 %). Збільшилась кількість тих, хто готовий покликати на допомогу сусідів (17,7 %) та прокуратуру (7,3 %).

Таблиця 5. ДО КОГО ВИ ЗВЕРНЕТЕСЯ, ЯКЩО СТАНЕТЕ ЖЕРТВОЮ ЗЛОЧИНУ?
(у % до відповідей)

	Донецька		Луганська	
	2016	2017	2016	2017
До поліції	73,7	89,5	90,0	96,1
До родичів, знайомих	36,7	30,4	30,6	30,7
До сусідів	6,4	8,6	5,9	17,7
До військових	11,8	1,9	4,0	2,3
До адвоката	5,4	9,1	4,1	6,2
До волонтерів, неурядових організацій	2,0	0,3	0,7	0
До засобів масової інформації	0,7	1,3	0,7	2,3
До місцевої влади	3,1	3,8	5,1	7,3
До СБУ	1,1	4,8	1,0	2,6
До прокуратури	1,8	8,3	1,5	7,3
До міжнародних організацій	0,3	0,8	0	0,5
Ні до кого не буду звертатися	7,1	1,3	3,2	1,0
Інше	2,4	0,5	1,3	0,5

Дослідження наочно показало, що за рік ще додатково зросла кількість опитаних, які звернуться саме до поліції в тому випадку, якщо стануть свідками злочину (85,8 % — у Донецькій і 89,5 % — у Луганській області). Кількість респондентів, які не будуть нікуди звертатися в цьому випадку, дещо зменшилась — 11,3 % у Донецькій та 6,0 % у Луганській. Також, слід відзначити той факт, що у Луганській області зросла кількість людей, що звернуться до сусідів та місцевої влади, а у Донецькій — зменшилась кількість таких, що звернуться до армії (табл. 6).

Таблиця 6. ДО КОГО ВИ ЗВЕРНЕТЕСЯ, ЯКЩО СТАНЕТЕ СВІДКОМ ЗЛОЧИНУ?
(у % до відповідей)

	Донецька		Луганська	
	2016	2017	2016	2017
До поліції	64,3	85,8	84,5	89,5
До родичів, знайомих	26,7	19,6	16,2	19,7
До сусідів	6,0	8,1	1,5	9,2
До військових	10,5	1,1	1,9	1,3
До адвоката	3,9	1,1	0,9	2,4
До волонтерів, неурядових організацій	0,8	0,8	0	0,3
До засобів масової інформації	0,7	1,3	0,8	1,3
До місцевої влади	3,1	3,0	2,9	8,7
До СБУ	0,9	2,4	0,6	1,3
До прокуратури	1,0	2,2	0,6	3,4
До міжнародних організацій	0,1	0,8	0	0,3
Ні до кого не звертатимусь	19,4	11,3	9,3	6,0
Інше	3,2	1,1	2,1	0,5

ДОВІРА ДО ДЕРЖАВНИХ ІНСТИТУТІВ ТА ОЦІНКА ЇХНЬОЇ РОБОТИ

Дослідження виявило певне зростання довіри жителів Донецької області до окремих соціальних інститутів та інститутів влади, але в той же час довіра до органів центральної влади (Президент, Верховна рада, Кабмін) продовжує знижуватись (табл. 7).

Таблиця 7. РІВЕНЬ ДОВІРИ НАСЕЛЕННЯ ДОНЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ ДО ДЕРЖАВНИХ ТА ГРОМАДСЬКИХ ІНСТИТУТІВ (у % до тих, хто відповів)

	ДОВІРЯЮТЬ	
	2016	2017
Президент	14,3	7,7
Верховна Рада	18,7	5,0
Кабінет Міністрів	18,8	5,8
Суди	12,5	13,1
Прокуратура	12,2	15,5
Поліція	31,4	45,4
Збройні сили	31,6	45,4
Церква	44,2	58,0
СБУ	14,4	22,5
Волонтерські організації	31,2	57,4
Місцева влада	28,3	48,6

Так, тільки 7,7 % опитаних довіряють Президенту, 5,8 % — Кабінету Міністрів та 5,0 % — Верховній Раді. В той же час довіра до Збройних сил України та поліції зросла до 45,4 %. Низьким залишається рівень довіри до інших органів: тільки 13,1 % тією чи іншою мірою довіряють судам; прокуратурі довіряє 15,5 % опитаних. Відбулося зростання довіри до місцевої влади. За рік жителі Донецької області стали ще більше довіряти церкві (58,0 %), громадським та волонтерським організаціям (57,4 %).

Особливо важливо взяти до уваги співвідношення тих, що довіряють, та тих, що ні, — сальдо довіри. Так, позитивне сальдо довіри в Донецькій області мають тільки церква (+28,2 %), громадські та волонтерські організації (+33,5 %), збройні сили (+8,4 %) та в незначному ступені — місцева влада (+2,1 %) (табл. 8).

Таблиця 8. СПІВВІДНОШЕННЯ РЕСПОНДЕНТІВ, ЯКІ ДОВІРЯЮТЬ І ЯКІ НЕ ДОВІРЯЮТЬ РІЗНИМ СОЦІАЛЬНИМ ІНСТИТУТАМ *(Донецька область)*

САЛЬДО ДОВІРИ		
	2016	2017
Президент	-52,2	-73,1
Верховна Рада	-48,5	-85,1
Кабінет Міністрів	-47,8	-83,1
Суди	-40,6	-55,0
Прокуратура	-38,8	-52,5
Поліція	-16,4	-3,2
Збройні сили	-16,3	8,4
Церква	13,7	28,2
СБУ	-34,1	-37,4
Волонтерські організації	-1,5	33,5
Місцева влада	-20,0	2,1

Схожа ситуація з довірою до інститутів влади наявна і в Луганській області. Лише незначна меншість опитаних довіряють Президенту (10 %), Верховній Раді (6,5 %) та Кабінету Міністрів (7,0 %) (Таб. 10). Судам, прокуратурі та поліції жителі Луганської області так само переважно не довіряють. Рівень недовіри залишається досить високим, хоча дещо зменшився: так 35,3 % заявили про довіру поліції; 17,6 % — прокуратурі; 13,0 % — судам. Як і рік тому, практично кожен четвертий (26,7 %) довіряє Збройним силам України, з якими доволі часто доводиться стикатися. Однак сальдо довіри до Збройних сил України, як і до інших інститутів, залишається негативним (–21,4 %) (табл. 10).

Найбільший рівень довіри зберігається до волонтерських організацій (41,3 %) та до церкви (43,8 %). Як волонтери, так і церква мають позитивне сальдо довіри (+15,0 та +20,5 % відповідно). Трішки більше респондентів довіряє місцевій владі (32,2 %), хоча сальдо довіри залишається негативним (табл. 10).

**Таблиця 9. РІВЕНЬ ДОВІРИ НАСЕЛЕННЯ ЛУГАНСЬКОЇ ОБЛАСТІ ДО ДЕР-
ЖАВНИХ ТА ГРОМАДСЬКИХ ІНСТИТУТІВ** (у % до тих, хто відповів)

	ДОВІРЯЮТЬ	
	2016	2017
Президент	10,0	10,0
Верховна Рада	5,3	6,5
Кабінет Міністрів	5,7	7,0
Суди	8,6	13,0
Прокуратура	9,5	17,6
Поліція	18,9	35,3
Збройні сили	24,8	26,7
Церква	33,3	43,8
СБУ	12,6	19,9
Волонтерські організації	41,5	41,3
Місцева влада	24,4	32,2

Таблиця 10. СПІВВІДНОШЕННЯ РЕСПОНДЕНТІВ, ЯКІ ДОВІРЯЮТЬ І ЯКІ НЕ ДОВІРЯЮТЬ РІЗНИМ СОЦІАЛЬНИМ ІНСТИТУТАМ (Луганська область)

САЛЬДО ДОВІРИ		
	2016	2017
Президент	-62,4	-59,4
Верховна Рада	-72	-68
Кабінет Міністрів	-71,4	-66,9
Суди	-51,9	-49,7
Прокуратура	-49,5	-43,4
Поліція	-43,9	0,9
Збройні сили	-29,2	-21,4
Церква	5,3	20,5
СБУ	-44,6	-29,0
Волонтерські організації	19,5	15,0
Місцева влада	-25,7	-2,8

Для того, щоб відповіді респондентів було зручно порівнювати, у наступному блоці питань було розраховано індекси. Для цього кожній альтернативі було присвоєно відповідне значення: -1 — для «незадовільно», 0 — для «важко відповісти», 1 — для «задовільно», 2 — для «добре» і 3 — для «відмінно». Відсоток тих, хто обрав відповідну альтернативу, множився на відповідне значення і після загального підсумовування ділився на 100 %.

Таким чином, загальна оцінка знаходиться у континуумі від –1 до 3, де «–1» позначає найнижчу оцінку, а «3» — найвищу.

Говорячи про те, чия якість роботи відіграє найбільшу роль у гарантуванні безпеки, респонденти, як і рік тому, виділяють МНС/ДСНС (табл. 11). У наведеному рейтингу воно має найвищі позиції.

Слід відзначити, що оцінка якості більшості інститутів зросла у Донецькій області (особливо поліції та соціальних служб). На Луганщині респонденти також почали більш високо оцінювати вклад у безпеку з боку поліції.

Таблиця 11. ОЦІНКА ЯКОСТІ РОБОТИ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ
(у % до тих, хто відповів)

	Донецька		Луганська	
	2016	2017	2016	2017
Поліції	0,20	1,2	0,19	0,93
Соціальних служб	0,52	1,08	0,72	0,70
Лікарень	0,61	0,78	0,67	0,68
Юристів	0,13	0,50	0,17	0,30
Суду	0,08	0,40	0,06	0,20
Пунктів надання гуманітарної допомоги	0,4	0,50	0,5	0,20
Армії	0,24	1,10	0,24	0,30
Міжнародних організацій (ООН, ОБСЄ)	0,31	0,80	0,22	0,30
Пожежників (МНС)	0,75	1,60	0,85	1,20

Говорячи про почуття, які викликають у респондентів люди у формі, слід зазначити, що ставлення до військових дещо відрізняється у жителів різних регіонів (табл. 12). Як і рік тому, певна частина жителів Луганської області відчуває «насторогу» (30,7 %) та «занепокоєння» (23,6 %), коли бачать військових. Водночас доволі значна кількість опитаних в обох регіонах підкреслили, що під час зустрічі з військовим вони «нічого особливого не відчувають».

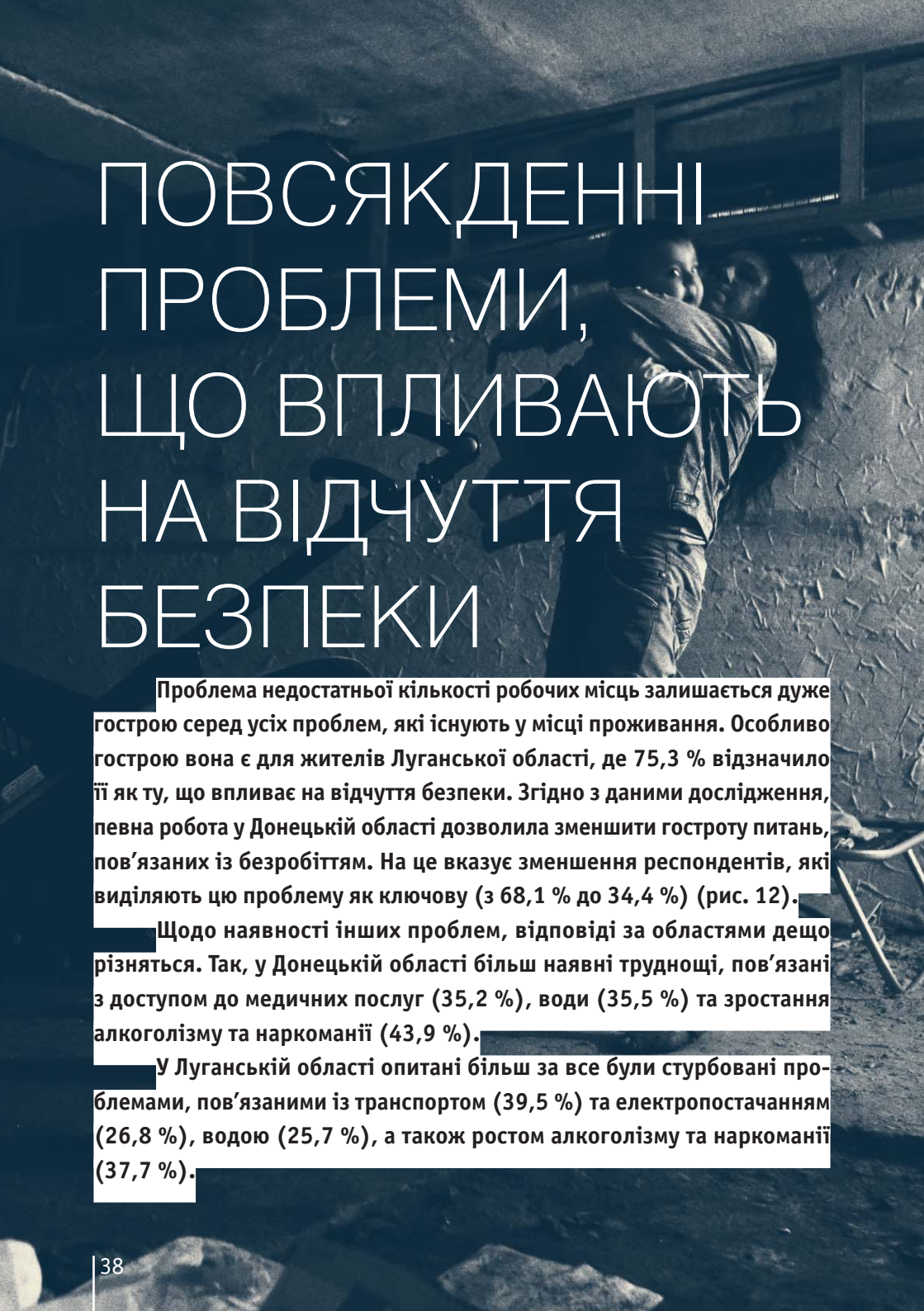
Дещо покращились емоції опитаних під час зустрічі з працівником поліції (Таб.13). «Повагу» та «довіру» відчуває кожен п'ятий опитаний у Луганській області. У Донецькій повагу, коли бачать поліцейських, відчувають 13,3 %, а довіру — 17,7 %. Ці цифри не є великими, але демонструють певний позитивний зсув у сприйнятті правоохоронців.

Таблиця 12. КОЛИ ВИ БАЧИТЕ ЛЮДИНУ У ФОРМІ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ, ЩО ВИ ЗАЗВИЧАЙ ВІДЧУВАЄТЕ ДО НЕЇ? (у % до відповідей)

	Донецька		Луганська	
	2016	2017	2016	2017
Повагу	19,4	14,2	17,5	13,9
Довіру	17,4	11,0	16,6	12,9
Насторогу	23,4	16,9	26,8	30,7
Занепокоєння	12,8	11,3	23,8	23,6
Вдячність	8,1	7,0	4,0	7,6
Недовіру	7,9	5,1	4,0	10,5
Страх	2,6	4,8	2,8	4,5
Презирство	2,6	1,1	1,0	0,8
Огиду	1,3	0,3	0,2	1,3
Співчуття	5,3	4,3	4,5	3,9
Нічого особливого	27,8	44,9	34,2	35,7
Інше	4,2	2,7	0,2	1,6

**Таблиця 13. КОЛИ ВИ БАЧИТЕ ЛЮДИНУ В ПОЛІЦЕЙСЬКІЙ ФОРМІ, ЩО ВИ
ЗАЗВИЧАЙ ВІДЧУВАЄТЕ ДО НЕЇ? (у % до відповідей)**

	Донецька		Луганська	
	2016	2017	2016	2017
Повагу	15,0	13,4	11,9	21,3
Довіру	15,2	17,7	13,1	21,0
Насторогу	13,6	8,9	11,7	13,4
Занепокоєння	4,8	5,9	12,4	9,2
Вдячність	5,2	2,7	0,2	3,4
Недовіру	9,6	4,8	11,6	5,5
Страх	0,4	1,3	0,8	1,0
Презирство	1,7	0,3	1,5	0,5
Огиду	0,2	0,3	0,5	0,5
Співчуття	0,2	0,8	1,9	0,5
Нічого особливого	47,1	55,4	54,6	50,7
Інше	2,8	2,7	0,2	0,8

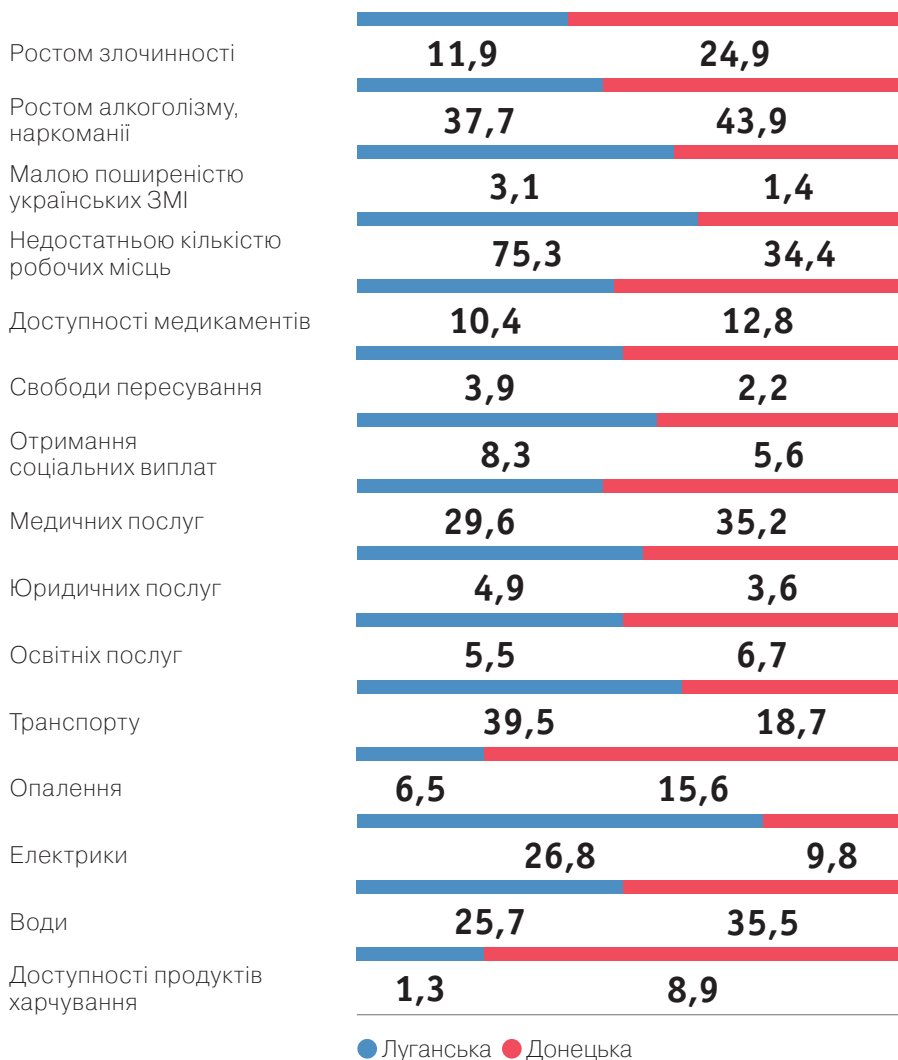
ПОВСЯКДЕННІ ПРОБЛЕМИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ВІДЧУТТЯ БЕЗПЕКИ

Проблема недостатньої кількості робочих місць залишається дуже гострою серед усіх проблем, які існують у місці проживання. Особливо гострою вона є для жителів Луганської області, де 75,3 % відзначило її як ту, що впливає на відчуття безпеки. Згідно з даними дослідження, певна робота у Донецькій області дозволила зменшити гостроту питань, пов'язаних із безробіттям. На це вказує зменшення респондентів, які виділяють цю проблему як ключову (з 68,1 % до 34,4 %) (рис. 12).

Щодо наявності інших проблем, відповіді за областями дещо різняться. Так, у Донецькій області більш наявні труднощі, пов'язані з доступом до медичних послуг (35,2 %), води (35,5 %) та зростання алкоголізму та наркоманії (43,9 %).

У Луганській області опитані більш за все були стурбовані проблемами, пов'язаними із транспортом (39,5 %) та електропостачанням (26,8 %), водою (25,7 %), а також ростом алкоголізму та наркоманії (37,7 %).

Менш за все жителів усіх областей хвилювали проблеми отримання освіти та малої поширеності українських засобів масової інформації у місці їхнього проживання.

Рис. 12. Думка населення Донецької, Луганської областей щодо наявності тих чи інших проблем у місці їхнього проживання (у % до відповідей)

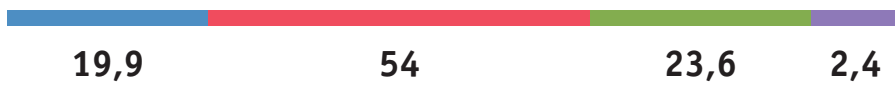
ГОТОВНІСТЬ БРАТИ УЧАСТЬ У ПІДТРИМУВАННІ БЕЗПЕКИ

Дослідження показало, що активність самих жителів регіонів щодо підтримання безпеки в їхніх населених пунктах поступово зростає. Так, дещо зменшилась кількість тих, хто вважає, що жителі області «ніколи і нічого не роблять». Вона становила 19,9 % у Луганській області, а в Донецькій області — 22,6 %. У той же час зросла кількість таких, хто вважає, що жителі «вкрай рідко щось роблять» — до 54 % у Донецькій та 40,3 % — у Луганській (Рис.13).

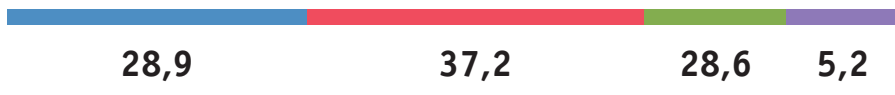
У той же час зменшилася кількість тих, хто повідомив, що представники громади ведуть постійну роботу щодо підтримування безпеки у Луганській області — таких не більш ніж 2,4 %. Кількість тих, хто відзначає таку постійну роботу в Донецькій області, зросла до 6,7 %.

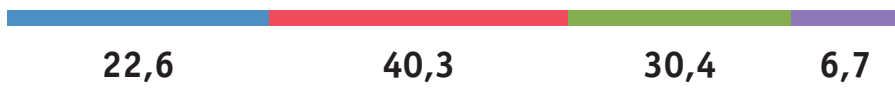
Луганська 2017

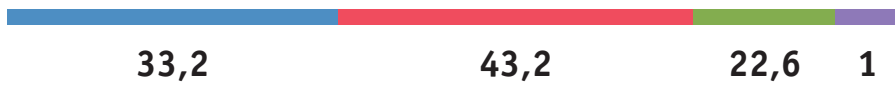
Луганська 2016

Донецька 2017

Донецька 2016

- Ніколи нічого не роблять
- Вкрай рідко щось роблять
- Час від часу щось роблять
- Постійно працюють над цим

Рис. 13. Наскільки часто жителі вашого населеного пункту роблять щось самі, щоб підтримувати безпеку? (у % до тих, хто відповів)

Таблиця 14. ХТО В МІСЦІ ВАШОГО ПРОЖИВАННЯ ВІДПОВІДАЄ ЗА БЕЗПЕКУ І ЗАХИСТ МЕШКАНЦІВ? (у % до відповідей)

	Донецька		Луганська	
	2016	2017	2016	2017
Міліція	74,8	92,4	83,0	97,1
Самі жителі	23,9	19,0	44,1	22,0
Армія	21,6	10,3	20,2	16,2
Місцева влада	26,4	18,8	28,4	32,2
СБУ	4,8	3,8	6,5	5,5
Прокуратура	1,7	3,0	1,4	3,1
Міжнародні організації (ООН, ОБСЄ)	1,3	1,1	2,0	1,3
Пожежники (МНС)	4,6	6,0	15,4	10,5
Церква	0,1	0,5	0,2	0,3
Інше	13,5	1,4	1,4	0,3

Парадоксально, але у той же час кількість опитаних, які розуміють, що відповідальність за безпеку несуть самі жителі, зменшилась (табл. 14). Особливо це помітно у Луганській області, де кількість таких людей зменшилась удвічі. Зменшення в Донецькій області також відбулось, але не таке

суттєве. Населення все ще не має важелів впливу на безпекову ситуацію та очікує дій від влади.

Зі зменшенням бойових дій, помітним стає зменшення ролі армії як агента безпеки у Донецькій області (10,3 %), хоча, враховуючи особливості ситуації, що склалася в Донецькій та Луганській областях, для безпеки їхніх жителів присутність військових залишається важливою (Луганська — 16,2 %).

Місцеву владу частина людей також сприймає як важливого агента з гарантування безпеки, і дослідження показує, що її роль зростає у Луганській області — на це вказали 32,2 %.

Згідно з даними опитування, розв'язанням конфліктних ситуацій, які виникають за місцем проживання респондентів, у більшості випадків займається поліція (табл. 15). Більш того, її роль у цьому зросла. На це вказали 93,3 % респондентів Луганської області та 92,4 % у Донецькій.

Другим за значущістю актором у розв'язанні конфліктних ситуацій у Донецькій області залишились самі жителі, а в Луганській області — місцева влада.

**Таблиця 15. ХТО У МІСЦІ ВАШОГО ПРОЖИВАННЯ ЗАЙМАЄТЬСЯ РОЗВ'Я-
ЗАННЯМ КОНФЛІКТНИХ СИТУАЦІЙ** (у % до відповідей)

	Донецька		Луганська	
	2016	2017	2016	2017
Поліція	55,0	92,4	81,7	93,0
Самі жителі	25,0	23,2	38,4	27,2
Армія	8,8	6,0	7,7	8,9
Місцева влада	17,1	14,4	26,8	40,5
СБУ	19,4	7,9	7,0	7,8
Прокуратура	0,4	1,1	1,4	1,6
Юристи	1,6	5,4	4,2	2,3
Міжнародні організації (ООН, ОБСЄ)	0,4	1,9	1,4	2,1
Політичні партії	0,1	0,8	0	1,0
Пожежники(МНС)	0,6	0	3,3	0,8
Служба цивільної оборони	0,1	3,3	0	2,6
Церква	0,3	0,8	0,2	0,3
Інше	16,6	1,6	0,8	0,8

ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМИН НАСЕЛЕННЯ ЗІ ЗБРОЙНИМИ СИЛАМИ УКРАЇНИ

Кількість жителів Донецької області, які вважають, що недоліків у діяльності ЗС України немає, незначно зросла (до 18,3 %), як і кількість тих, хто не зміг відповісти на це запитання взагалі (29 %). Картина проблем та недоліків армії, на які вказують мешканці області, дещо змінилась за рік (Рис.14). Якщо у 2016 це були фактори корупції (хабарництво, вимагання грошей тощо), а також те, що командири військових частин погано працюють зі своїми підлеглими (18,2 %), зловживання алкоголем (16,8 %) та навіть агресивність щодо місцевого населення (9,7 %), то у 2017 серед ключових недоліків залишилось лише зловживання алкоголем (18,8 %) та безкарність військових (15,1 %). Також частина населення вважає, що у військових слабкий зв'язок із населенням (7,0 %) та бездіяльність (6,2 %).

Рис. 14. Найбільші недоліки ЗСУ в населених пунктах Донецької області (у % до відповідей)

Думка опитаних жителів Луганської області щодо проблем, пов'язаних із перебуванням Збройних сил України в населених пунктах області, суттєво відрізняється від думок жителів Донецької (рис. 15). Кількість тих, хто вважає, що недоліків немає, в Луганській області суттєво менша — 3,1 %.

Найбільше жителів Луганської області непокоїть зловживання військових алкоголем (35,8 %). Це, звичайно, тягне перелік інших проблем, серед яких — відсутність контролю (16,7 %), безкарність військових (14,9 %).

Інший перелік скарг на ЗСУ стосується проблем із внутрішньою та зовнішньою комунікацією: слабкий зв'язок з населенням (21,7 %) та погана робота командирів зі своїми підлеглими (13,8 %).

Також, згідно з результатами, залишається проблема кримінальних та незаконних зв'язків деяких військових з криміналом, контрабандистами (11,7 %).

Крім того, залишається актуальною така проблема, як брак сучасної техніки (20,6 %).

Рис. 15. Найбільші недоліки ЗСУ в населених пунктах Луганської області (у % до відповідей)

Серед фактів, пов'язаних із перебуванням великої кількості військових на території досліджуваних областей, залишаються «загроза посилення бойових дій» (59,4 % у Донецькій та 48,9 % у Луганській) та «носіння військовослужбовцями зброї в громадських місцях» (41,2 % у Донецькій та 56,6 % у Луганській). Значна кількість жителів стурбована п'яними військовими (42 % у Донецькій та 50 % у Луганській) та знесенням пам'ятників (30,6 % у Донецькій та 27,1 % у Луганській) (Рис. 16 - 17).

Жителів Донецької області ще більше стали турбувати невиправдане застосування військовими фізичної сили (27 %) та зростання злочинності в населених пунктах, пов'язане з військовими (44,5 %).

Слід відзначити, що в Луганській області суттєво зменшилась кількість осіб, що незадоволені брутальною поведінкою військових на блок-постах (19 %) та зростанням злочинності, пов'язаних із військовими (19 %).

Носіння військовослужбовцями
вогнепальної зброї у громадських
місцях

Брутальна поведінка військових
на блок-постах

Порушення правил дорожнього
руху військовим транспортом

Зростання злочинності у місті

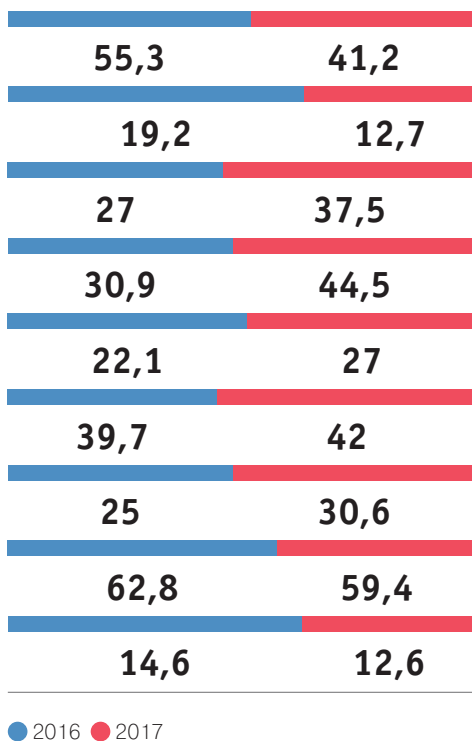
Невиправдане застосування
фізичної сили військовими

П'яні військові

Знесення пам'ятників

Загроза посилення бойових дій

Мародерство

Рис. 16 Розподіл відповідей жителів Луганської області на питання «Наскільки Вас непокоять наступні факти, пов'язані з військовими?» (у % до тих, хто відповів)

Носіння військовослужбовцями
вогнепальної зброї у громадських
місцях

34,5

56,6

Брутальна поведінка військових
на блок-постах

73,4

19

Порушення правил дорожнього
руху військовим транспортом

46,2

33

Зростання злочинності у місті

73,4

19

Невиправдане застосування
фізичної сили військовими

33,7

17,9

П'яні військові

35,1

50,1

Знесення пам'ятників

52,1

27,1

Загроза посилення бойових дій

33,7

48,9

Мародерство

35,5

17,9

● 2016 ● 2017

Рис. 17 Розподіл відповідей жителів Луганської області на питання
«Наскільки Вас непокоять наступні факти, пов'язані з військовими?»
(у % до тих, хто відповів)

[illegible]